

Magdalena Janas

Biblioteka Neofilologii: sekcja rosyjska i germańska, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Renata M. Zając

Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Biblioteki uniwersyteckie w Niemczech w czasie pandemii

Streszczenie: Wiosną 2021 r. minął rok od rozpoczęcia pandemii, w czasie której już kilkakrotnie zamykano lub znacznie ograniczono działalność bibliotek uniwersyteckich. W artykule przedstawiono zalecenia władz poszczególnych krajów związkowych, rekomendacje Niemieckiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy (Deutscher Bibliotheksverband), Zjednoczenia Związków Zawodowych (Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft), Minister Stanu ds. Kultury i Mediów oraz rozporządzenia Ministerstwa Nauki, Badań i Kultury dotyczące funkcjonowania bibliotek i pracy bibliotekarzy. Przeanalizowano także sposoby zapewnienia bezpiecznej działalności niemieckich bibliotek uniwersyteckich w czasie pandemii. Biblioteki, chcąc pomóc czytelnikom w dostępie do swoich zbiorów, szybko uruchomiły serwis digitalizacji na życzenie oraz szkolenia online, podcasty i filmy instruktażowe dla użytkowników. Opisując działalność bibliotek autorki skupiają się na wiosnie 2021 r., kiedy tak w Niemczech, jak i w Polsce przechodziliśmy trzecią falę zachorowalności na COVID-19. Artykuł powstał w oparciu o analizę dokumentów oraz materiałów zamieszczanych na stronach internetowych poszczególnych bibliotek. **Słowa kluczowe:** biblioteki uniwersyteckie w Niemczech, organizacja pracy w bibliotece.

Pandemia mocno zmieniła nas wszystkich i życie publiczne. Tak w Niemczech, jak i w Polsce jako pierwsze zamykano biblioteki razem z przedszkolami, szkołami i instytucjami kultury. Kolejne obostrzenia wprowadzane okresowo, by zwolnić rozprzestrzenianie się koronawirusa, powodują zamykanie bibliotek lub ograniczanie ich działalności w dużym zakresie, co ma poważne skutki dla dostępności usług. Wielu bibliotekarzy wykonuje swoje zadania z domu, co jest zupełnie nowym doświadczeniem zawodowym. Starają się oni jednak znaleźć nowe sposoby na pomaganie czytelnikom, gdyż właśnie teraz oferta informacyjna, edukacyjna i kulturalna powinna być zachowana, by poradzić sobie z konsekwencjami pandemii. Kryzys jasno pokazał, jak ważna jest działalność edukacyjna bibliotek, jak mocno wspierają one studentów i naukowców w nauce, nauczaniu i badaniach. Należy się jednak spodziewać, że do czasu przezwyciężenia skutków COVID-19 „normalne” usługi biblioteczne będą musiały wyglądać inaczej niż w czasach sprzed koronawirusa. Jak radzą sobie z kryzysem biblioteki uniwersytetów w Niemczech?

Po ostatnim lockdownie większość bibliotek uniwersyteckich rozpoczęła działalność na początku marca 2021 r. Decyzje dotyczące ich funkcjonowania w pandemii podejmują władze poszczególnych krajów związkowych (landów). W swoich rozporządzeniach uwzględniły one biblioteki jako instytucje edukacyjne, miejsca nauki i kultury oraz partnerów w uczeniu się przez całe życie. Ze względu na zrozumienie roli bibliotek w promowaniu wiedzy i integracji społecznej, były one jednymi z pierwszych instytucji, które mogły ponownie otworzyć swoje podwoje po zamknięciu na początku 2021 r. W celu bezpiecznego udostępniania zbiorów opracowano wytyczne dotyczące środków ochrony bibliotekarzy i użytkowników dostosowane do bieżącej sytuacji. Komentując rozporządzenia przewodniczący Niemieckiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy (Deutscher Bibliotheksverband) Andreas Degkwitz nadmienił, że: „W obecnej sytuacji, gdy funkcjonuje tak wiele obostrzeń związanych z drugą falą koronawirusa, usługi bibliotek zyskują na znaczeniu, szczególnie dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji społecznej”. Stowarzyszenie Bibliotek Niemieckich apelowało wówczas o otwarcie bibliotek publicznych i naukowych¹.

Omawiając obecne funkcjonowanie bibliotek warto zaprezentować regulacje prawne krajów związkowych obowiązujące od 9 marca 2021 r., gdyż to one decydują o podstawowych zasadach działalności bibliotek. Od 29 kwietnia 2021 r. zmieniono nieco zalecenia, które prezentujemy:

Berlin

Wypożyczanie odbywa się we wszystkich bibliotekach, w tym akademickich. Odwiedzający zobowiązani są do noszenia masek medycznych lub FFP2.

Brandenburgia

Dostęp i pobyt w bibliotekach jest kontrolowany. Oprócz wymogu noszenia masek, należy zachować stosowne odległości pomiędzy osobami. Niezależnie od tego, biblioteki publiczne muszą zostać zamknięte dla odwiedzających, jeśli w przeciągu siedmiu dni liczba zakażeń wirusem SARS-CoV-19 na 100 000 mieszkańców będzie wynosiła ponad 200. Po 29 kwietnia 2021 r. zmieniono liczbę na 100 zakażonych.

Badenia-Wirtembergia

Pozwala bibliotekom na przyjęcie odwiedzających, którzy zarezerwowali spotkanie z wyprzedzeniem. Po 29 kwietnia 2021 r. ograniczono liczbę odwiedzających do jednej osoby na 40 metrów kwadratowych.

¹ Andreas Degkwitz, *Lasst uns CORONA überstehen! Mitteilung des Bundesvorsitzenden an die Mitglieder des dbv*, Deutscher Bibliotheksverband, 2020, https://www.bibliotheksverband.de/fileadmin/user_upload/DBV/themen/20200406_Corona_BuVors_dbv_an_Mitglieder_dbv_final.pdf [dostęp: 2021-04-30].

Bawaria

Biblioteki mogą się otwierać pod warunkiem opracowania koncepcji bezpiecznego funkcjonowania w reżimie sanitarnym.

Brema

Biblioteka Miejska i jej filie pracują z ograniczeniami, zaś Biblioteka Uniwersytecka w Bremie jest otwarta, ale biblioteki instytutowe i wydziałowe muszą działać w bardzo ograniczonym zakresie.

Hamburg

Biblioteki oferują tylko usługę wypożyczania i przyjmowania materiałów przy zastosowaniu ogólnych zasad bezpieczeństwa (środki ochrony).

Hesja

Archiwa i biblioteki w Hesji nie należą do instytucji objętych rozporządzeniem. Obowiązuje w nich system rejestracji danych kontaktowych. Po 29 kwietnia 2021 r. biblioteki publiczne i naukowe mogą funkcjonować przy zachowaniu zasad higieny zgodnych z rozporządzeniami dotyczącymi koronawirusa.

Meklemburgia-Pomorze Przednie

Wizyta w bibliotekach i archiwach możliwa jest po wcześniejszym umówieniu się. Jeśli liczba nowych zakażeń w ciągu 7 dni na 100 000 mieszkańców Meklemburgii wyniesie 100 lub więcej, biblioteki i archiwa w następnym dniu roboczym zostaną zamknięte. Nie dotyczy to wypożyczeń i zwrotów, w tym międzybibliotecznych. Biblioteki uczelniane mają funkcjonować w ograniczonym zakresie. Po 29 kwietnia 2021 r. archiwa i biblioteki są zamknięte dla ruchu publicznego, jednakże możliwe jest otwarcie bibliotek uczelnianych w ograniczonym zakresie dla studentów przygotowujących się do egzaminów (wypożyczenie na zewnątrz i międzybiblioteczne, czytelnie).

Nadrenia Północna-Westfalia

Biblioteki i archiwa uniwersyteckie działają przy zachowaniu ograniczonego kontaktu, wyznaczonych odległości i konieczności noszenia masek. Wymagana jest ewidencja użytkowników – należy podać imię i nazwisko, adres, numer telefonu oraz czas pobytu. Dane przechowywane są przez cztery tygodnie. Wymóg rejestracji nie dotyczy samego odbioru i zwrotu materiałów.

Dolna Saksonia

Biblioteki muszą zapewnić środki ochrony i wprowadzić ograniczenia liczby osób przebywających wewnątrz budynków.

Nadrenia-Palatynat

Biblioteki działają w ścisłym reżimie sanitarnym.

Saarland

Biblioteki mogą pozostać otwarte.

Saksonia

Biblioteki są otwarte. Po 29 kwietnia 2021 r. biblioteki publiczne mogą jedynie wypożyczać i przyjmować materiały, a biblioteki uczelniane i Biblioteka Narodowa są otwarte.

Saksonia-Anhalt

Biblioteki i archiwa mogą być otwarte dla użytkowników jeśli zapewnione zostanie przestrzeganie ogólnych zasady higieny i ograniczenie liczby osób. Mają obowiązek prowadzenia wcześniejszej rejestracji elektronicznej lub telefonicznej oraz ewidencji odwiedzin.

Szlezwik-Holsztyn

Biblioteki i archiwa mogą działać pod warunkiem wprowadzenia następujących zasad: liczba odwiedzających w bibliotekach ograniczona do jednej osoby na 20 metrów kwadratowych, obowiązek rejestracji danych kontaktowych.

Turyngia

Biblioteki działają, z wyjątkiem wypożyczalni multimedialnych, bibliotek specjalistycznych i bibliotek na uniwersytetach. Po 29 kwietnia 2021 r. biblioteki i archiwa mogą być otwarte dla użytkowników jeśli zapewnione zostanie przestrzeganie ogólnych zasady higieny i ograniczenia ilości osób do jednego odwiedzającego na 10 metrów kwadratowych przestrzeni.

Sztaby kryzysowe pracujące w bibliotekach mogły się oprzeć również na zaleceniach Stowarzyszenia Bibliotekarzy Niemieckich (Deutscher Bibliotheksverband), które doprecyzowało wskazówki władz krajów związkowych i skierowało je do bibliotekarzy jako sugestie wymagające jeszcze dostosowania do potrzeb lokalnych koncepcji².

Podstawowym warunkiem ponownego otwarcia jest ściśle wdrożenie środków ochrony w celu przestrzegania norm higieny oraz wprowadzenie ograniczeń w kontaktach międzyludzkich oraz w dostępie do zbiorów. W przypadku braku możliwości szybkiego rozwiązania, które umożliwiłyby podjęcie działań niezbędnych do zaoferowania określonej usługi, wskazane jest tymczasowo-

² *Empfehlungen für die Wiederöffnung von Bibliotheken: (Stand: 23.04.2020)*, Deutscher Bibliotheksverband, 2020, https://www.bibliotheksverband.de/fileadmin/user_upload/DBV/themen/2020_04_23_dbv_Empfehlungen_Wiedereröffnung_Bibliothek_Corona_final.pdf [dostęp: 2021-04-30].

we zrezygnowanie z niej. Dotyczy to np. bibliotecznego serwisu informacyjnego, gdzie pracownik często podchodzi z użytkownikiem do regału lub wspólnie przeglądają elektroniczny katalog.

Należy też sprawdzić możliwość wprowadzenia alternatywnych metod doradztwa, np. za pośrednictwem poczty elektronicznej, chatu lub telefonicznie. Zalecono również rozważenie możliwości pozostawienia niektórych oddziałów bibliotek w zamknięciu.

Tworząc koncepcję pracy konkretnej placówki należy wziąć pod uwagę wszystkie obszary obiektu związane z higieną:

1. Środki higieny dla pracowników i użytkowników: dokładne i regularne mycie rąk; jeśli to możliwe – przyciski, klamki i otwieracze drzwi należy naciskać łokciem; maski ochronne na usta i nos oraz rękawiczki jednorazowe dla pracowników; środek do dezynfekcji rąk z dozownikiem przy wejściu i w toaletach dla użytkowników; zabezpieczenie z pleksi-glasu na stanowiskach obsługi; poinstruowanie pracowników jak należy nosić maski ochronne, rękawice itp.
2. Ograniczenie kontaktu: zapewnienie przestrzegania odległości (1,5 do 2 m); jednokierunkowa regulacja ruchu za pomocą taśmy; naklejki na podłogi w odległości co 1,5 m.
3. Kontrola dostępu i unikanie kolejek: dostosowanie (ewentualnie także skrócenie) godzin otwarcia w celu regulacji liczby użytkowników; w miarę możliwości oddzielenie wejścia od wyjścia; określenie czasu (maks. 30 min.), w którym maksymalna liczba użytkowników może przebywać w obiekcie; wprowadzenie pracy zmianowej dla pracowników z uwzględnieniem zasady niespotykania się poszczególnych zespołów; zapewnienie określonej liczby koszyków lub, w miarę możliwości, wózków sklepowych do obowiązkowego użytku, następny użytkownik może wejść do biblioteki tylko wtedy, gdy koszyk lub wózek jest dostępny; dezynfekcja klamki po każdym użytkowniku, w razie potrzeby samodzielnie przez klienta; jeśli nie jest możliwe wprowadzenie w bibliotece koszyków lub wózków, należy zastosować licznik gości (ręczny) przy drzwiach wejściowych w celu określenia liczby odwiedzających.
4. Ograniczenie oferty usług: ograniczenie pobytu do zwrotu i wypożyczenia materiałów bibliotecznych; ustalenie zasad udostępniania gier i innych materiałów nieksiążkowych; instrukcje dotyczące korzystania z zasobów na miejscu (zakaz wykonywania czynności wymagających dłuższego pobytu, np. czytania gazet, korzystania z biblioteki jako sali do nauki, w razie potrzeby usuwanie lub blokowanie krzeseł i foteli z miejsc publicznych, usunięcie ekspresu do kawy); umieszczenie instrukcji korzystania z katalogów i komputerów internetowych; unikanie udostępniania użytkownikom kopiarek, o ile nie ma zadowalającego rozwiązania, jak postępować w przypadku problemów technicznych; za-

przestanie organizacji imprez kulturalnych, naukowych i oprowadzania wycieczek szkolnych.

5. Pracownicy bibliotek: określenie zadań, które należy wykonywać w budynku biblioteki i tych, które można wykonywać zdalnie; uściślenie zasad i warunków pracy zdalnej.
6. Wymagania specjalne:
 - szczegółowe regulacje dotyczące kontaktów między użytkownikami a pracownikami: zapewnienie bezkontaktowego przyjmowania pieniędzy (płatność kartą); w razie potrzeby procesy płatności należy odłożyć do zakończenia krytycznej fazy; bezdotykowa rejestracja i odnawianie kart użytkownika, jeśli to konieczne tylko online;
 - regulacje dotyczące zwrotu materiałów: kwarantanna dla zwróconych materiałów w oddzielnych miejscach z oznaczeniem daty zwrotu; określenie okresu (24 godziny dla papieru, 72 godziny dla plastiku zgodnie z zaleceniami Federalnego Urzędu Oceny Ryzyka od 21 kwietnia 2020 r.), po upływie którego materiały biblioteczne zostaną przeniesione do magazynu; stosowanie środków do dezynfekcji powierzchni na materiały biblioteczne, kosze na książki, lamy, komputery, stoły itp.

Po przedstawieniu przez grupę ekspertów dokumentu na temat kluczowych zagadnień dotyczących wznowienia działalności kulturalnej w warunkach pandemii, Minister Stanu ds. Kultury, Monika Grütters zadeklarowała możliwość odpowiedzialnego wznowienia działalności bibliotek, zgodnie z komunikatem prasowym z 4 marca 2021 r. Dokument ten został opracowany pod kierownictwem Heinza-Jörna Moriske z Federalnej Agencji Środowiska we współpracy ze specjalistami i naukowcami z zakresu budownictwa, wentylacji, technologii przepływu, epidemiologii, infekcji i ochrony przed zakażeniami oraz z Komisarzem Rządu Federalnego ds. Kultury i Mediów (BKM). Zawiera on listy kontrolne i przykładowe obliczenia, za pomocą których instytucje mogą opracować koncepcje otwierania się i obsługi klientów. Wskazówki dostosowano do konkretnych miejsc. W oparciu o tę koncepcję możliwe stało się opracowanie działalności bibliotek przy szczególnym zwróceniu uwagi na kontrolowanie gromadzenia się użytkowników. Kolejnym warunkiem bezpiecznego otwierania bibliotek jest zawsze wydajny system wentylacji, wystarczająca odległość pomiędzy osobami i noszenie masek medycznych³.

Z kolei rozporządzenie Ministerstwa Nauki, Badań i Kultury z 7 marca 2021 r. pozwala na otwarcie bibliotek przy zachowaniu następujących zasad: na jednego użytkownika należy przeznaczyć 40 metrów kwadratowych przestrzeni;

³ *Experten legen Eckpunkte zur Wiederöffnung von Theatern, Kinos und Bibliotheken vor – Kulturstaatsministerin Grütters: "Verantwortungsvoller Neustart ist möglich"*, Presse- und Informationsamt der Bundesregierung (BPA), 2021, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/experten-legen-eckpunkte-zur-wiedereroeffnung-von-theatern-kinos-und-bibliotheken-vor-kulturstaatsministerin-gruetters-verantwortungsvoller-neustart-ist-moeglich--1872466> [dostęp: 2021-04-30].

czytelnicy muszą wcześniej umówić się na termin odwiedzin; kolejki oczekujących na wypożyczenie lub zwrot materiałów oraz poruszanie się na duże odległości po bibliotece jest w zasadzie wykluczone⁴.

Warunkami pracy bibliotekarzy zajęło się również Zjednoczenie Związków Zawodowych (Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft), które sformułowało własne rekomendacje dla bibliotek⁵. Jako pierwszą zgłoszono potrzebę zmiany organizacji przestrzeni w bibliotekach, głównie pod kątem przystosowania pomieszczeń dla pracujących bibliotekarzy. Należy zapewnić odpowiednie odległości pomiędzy pracownikami przebywającymi w jednym pomieszczeniu i zmienić godziny pracy, by ograniczyć kontakty personelu. Dla bibliotekarzy niemieckich ważne jest także, by tworząc sztaby kryzysowe, czy grupy ustalające nowe zasady pracy, kierownicy nie zapominali o przedstawicielach pracowników biblioteki i wspólnym decydowaniu o nowych procedurach. Zjednoczenie zasugerowało również tymczasowe zawieszenie pomiaru czasu pracy. Kolejnym zagadnieniem stała się organizacja kontroli dostępu do księgozbioru i środków ochrony tak dla użytkowników, jak i dla bibliotekarzy. Pracownicy bibliotek powinni osobiście nadzorować oddawanie i wypożyczanie materiałów. W celu ochrony zdrowia użytkowników obecnie i w przyszłości należy wyznaczyć czas na dezynfekcję pomieszczeń i mebli oraz na oczyszczenie się personelu. Materiały oddane przez użytkowników muszą odbyć co najmniej trzydniową kwarantannę.

Zgodnie z tymi wytycznymi biblioteki, które wcześniej umożliwiały czytelnikom wolny dostęp do całego swojego księgozbioru, zmuszone były zredukować liczbę wejść do budynków i godziny otwarcia, równocześnie zalecając użytkownikom jak najkrótsze przebywanie w pomieszczeniach. Większość bibliotek pozostawiła wyłącznie możliwość wypożyczania zamówionych elektronicznie materiałów i ich zwrot, a w związku z odsyłaniem na kwarantannę zablokowane zostało natychmiastowe ich wypożyczenie. Biblioteki, chcąc zrekompensować użytkownikom ograniczenia, niemal natychmiast rozszerzyły swoje usługi o digitalizację na życzenie artykułów i fragmentów książek pozostających w zbiorach. Ponadto wysyłają pracownikom naukowym skany literatury obowiązkowej do poszczególnych przedmiotów. Korzystając ze swobody, którą zapewniły przepisy prawne i zalecenia, niektóre z bibliotek zezwoliły użytkownikom na korzystanie ze stanowisk komputerowych po wcześniejszej rejestracji (np. Freie Universität Berlin). Co więcej, biblioteka Goethe Universität we Frankfurcie nad Menem umożliwia przeglądanie mikrofilmów i cen-

⁴ *Corona-Pandemie und Bibliotheken*, Deutscher Bibliotheksverband, 2021, <https://www.bibliotheksverband.de/landesverbaende/baden-wuerttemberg/links/corona-pandemie.html> [dostęp: 2021-04-30].

⁵ *Grundsätze für sichere und leistungsfähige Bibliotheken in Corona-Zeiten*, Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft, 2021, https://biwifo.verdi.de/++file++5ef0b96b9679c40b4b446318/download/verdi_Bib_Corona.pdf [dostęp: 2021-04-30].

nych zbiorów specjalnych oraz dostarcza książki pocztą wewnętrzną do pokoi pracowników na terenie kampusu.

Kolejną instytucją, która wychodzi naprzeciw potrzebom czytelników w czasie kryzysu jest Biblioteka Uniwersytetu w Bielefeld, która uruchomiła wypożyczanie księgozbioru dostępnego do tej pory jedynie w czytelniach. Wykładowcy i pracownicy naukowcy mogą wypożyczyć te czasopisma i książki na dwa tygodnie z możliwością 8-krotnej prolongaty. To jednak nie wszystko, biblioteka pozostawiła bowiem wolny dostęp do półek, jednak tylko w celu wybrania materiałów do wypożyczenia lub skopiowania na miejscu. Wyjątek od reguły stanowią także działania bibliotek w Stuttgarcie i Saarbrücken, które pozostawiły do dyspozycji użytkowników po jednym stanowisku do zamawiania materiałów z katalogu online i do samodzielnego skanowania. Natomiast biblioteki uniwersyteckie w Kilonii i Freiburgu, jako jedne z nielicznych, pozostawiły czytelnikom pomieszczenia do pracy własnej, z których można korzystać po wcześniejszej rezerwacji online.

Niektóre biblioteki uniwersyteckie udostępniają swoje zbiory także okolicznym mieszkańcom, inne w czasie pandemii ograniczyły usługi tylko do pracowników i studentów uczelni (np. Biblioteka Uniwersytecka w Heidelbergu).

Zasadniczo usługi informacyjne bibliotek typu pomoc w wyszukiwaniu literatury oraz szkolenia zostały przeniesione do sieci. Jedynie Biblioteka Uniwersytetu w Lipsku pozostawiła możliwość indywidualnego umówienia się na konsultacje z pracownikiem informacji naukowej. Generalnie użytkownicy otrzymują informacje i pomoc od bibliotekarzy za pośrednictwem e-maila, internetowych komunikatorów, telefonicznie lub wypełniając elektroniczne formularze, natomiast na portalach bibliotecznych pojawiły się nowe podcasty, tutoriale, filmy i blogi omawiające działalność bibliotek, zasady zachowania lub przybliżające pracę bibliotekarzy w czasie koronawirusa.

Kryzys związany z pandemią pokazuje, iż w wielu obszarach potrzebna jest szybka cyfryzacja, gdyż wyraźny deficyt zaobserwować można właśnie w dziedzinie edukacji cyfrowej. O ile dobrze wyposażone biblioteki, mimo zamknięcia, nie zaprzęstały dostarczania swoim użytkownikom materiałów bibliotecznych, głównie w formie elektronicznej, to użytkownicy mniejszych instytucji, dysponujących skromnym zapleczem informatycznym i niewielkimi finansami, muszą uzbroić się w cierpliwość do czasu, gdy powróci dostęp do półek i do większej liczby baz danych. Biblioteki uniwersytetów niemieckich były już wcześniej na wyższym poziomie zaawansowania w tym zakresie. Niemniej jednak natychmiast po ogłoszeniu stanu pandemii bibliotekarze niemieccy oraz polscy rozpoczęli intensywne prace mające na celu przeniesienie do sieci wszystkich możliwych procedur bibliotecznych, natomiast dostawcy baz udostępnili za darmo, online, większą liczbę czasopism i e-booków. Władze Stowarzyszenia Bibliotek Niemieckich są zdania, że sytuacja dojrzała już do tego, aby położyć podwaliny pod ogólnokrajową sieć bibliotek hybrydowych, podkreślając,

że zwłaszcza w czasach kryzysu oferta edukacyjna i kulturalna powinna być zachowana, aby sprawnie poradzić sobie z konsekwencjami pandemii⁶.

Biblioteki, chcąc pomóc czytelnikom w dostępie do swoich zbiorów, szybko uruchomiły serwis digitalizacji na życzenie. W całości skanuje się i wysyła do użytkowników książki nie objęte prawem autorskim oraz artykuły z czasopism i fragmenty książek objętych prawem autorskim. Podobnie postąpiła Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Jednak biblioteki niemieckie wprowadziły także skanowanie tzw. "Semesterapparate", czyli podręczników i innych wydawnictw przygotowanych dla konkretnych kierunków do poszczególnych przedmiotów, które przesyła się prowadzącym zajęcia. Bibliotekarze niemieccy, podobnie jak polscy, opracowali także nowe sposoby szkoleń bibliotecznych dla studentów – w całości online w oparciu o technologie dostępne na poszczególnych uniwersytetach.

Myśląc o przyszłości, w środowisku bibliotekarskim pojawiła się opinia, że powrót do form działalności bibliotek sprzed koronawirusa jest już niemożliwy, gdyż wolny dostęp do księgozbioru i sprzętu oraz gromadzenie się w małych przestrzeniach (np. pokoje do pracy grupowej) sprzyjały rozpowszechnianiu infekcji. Biblioteki niemieckie przeformułują zasady swojej działalności i oferta funkcjonująca przed pandemią w przyszłości nie powróci. Należy jednak zwrócić uwagę, że nowy sposób działania oznacza w praktyce wiele różnych problemów, których rozwiązanie łączy się z nakładami finansowymi i problemami personalnymi⁷. Pojawią się pytania, czy biblioteki polskie będą stać na wprowadzenie w przyszłości nowych zasad i czy przetrwamy? Czas pokaże. Autorki mają nadzieję, że zaprezentowane rozwiązania staną się inspiracją dla polskich bibliotekarzy.

Bibliografia:

1. *Bericht zur Lage der Bibliotheken: Zahlen und Fakten 2020/2021*, Deutscher Bibliotheksverband, 2021, https://www.bibliotheksverband.de/fileadmin/user_upload/DBV/publikationen/Bericht_zur_Lage_2020__2021_WEB.pdf [dostęp: 2021-04-30].
2. *Corona-Pandemie und Bibliotheken*, Deutscher Bibliotheksverband, 2021, <https://www.bibliotheksverband.de/landesverbaende/baden-wuerttemberg/links/corona-pandemie.html> [dostęp: 2021-04-30].
3. Degkwist Andreas, *Lasst uns CORONA überstehen!: Mitteilung des Bundesvorsitzenden an die Mitglieder des dbv*, Deutscher Bibliotheksverband, 2020, https://www.bibliotheksverband.de/fileadmin/user_upload/DBV/themen/20200406_Corona_BuVors_dbv_an_Mitglieder_dbv_final.pdf [dostęp: 2021-04-30].

⁶ *Bericht zur Lage der Bibliotheken: Zahlen und Fakten 2020/2021*, Deutscher Bibliotheksverband, 2021, https://www.bibliotheksverband.de/fileadmin/user_upload/DBV/publikationen/Bericht_zur_Lage_2020__2021_WEB.pdf [dostęp: 2021-04-30].

⁷ *Grundsätze für sichere und leistungsfähige Bibliotheken in Corona-Zeiten*, Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft, 2021, https://biwifo.verdi.de/++file++5ef0b96b9679c40b4b446318/download/verdi_Bib_Corona.pdf [dostęp: 2021-04-30].

4. *Empfehlungen für die Wiederöffnung von Bibliotheken: (Stand: 23.04.2020)*, Deutscher Bibliotheksverband, 2020, https://www.bibliotheksverband.de/fileadmin/user_upload/DBV/themen/2020_04_23_dbv_Empfehlungen_Wiedereröffnung_Bibliothek_Corona_final.pdf [dostęp: 2021-04-30].
5. *Experten legen Eckpunkte zur Wiederöffnung von Theatern, Kinos und Bibliotheken vor — Kulturstaatsministerin Grüters: "Verantwortungsvoller Neustart ist möglich"*, Presse- und Informationsamt der Bundesregierung (BPA), 2021, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/experten-legen-eckpunkte-zur-wiedereröffnung-von-theatern-kinos-und-bibliotheken-vor-kulturstaatsministerin-gruetters-verantwortungsvoller-neustart-ist-moeglich--1872466> [dostęp: 2021-04-30].
6. Grevelding Erich, Knorn Barbara, *Bibliothek im redizierten Basisbetrieb — jetzt da Mögliche möglich machen*, "Informationspraxis", 2020, Bd. 6, nr 1, https://pub.uni-bielefeld.de/download/2944279/2944280/grevelding_knorn%20bibliothek_reduzierter_basisbetrieb.pdf [dostęp: 2021-04-30].
7. *Grundsätze für sichere und leistungsfähige Bibliotheken in Corona-Zeiten*, Vereinigte Dienstleistungsgewerkschaft, 2021, https://biwifo.verdi.de/++file++5ef0b96b-9679c40b4b446318/download/verdi_Bib_Corona.pdf [dostęp: 2021-04-30].
8. Kwapisiewicz-Hudzik Krystyna, *Biblioteki uniwersyteckie w Niemczech w epoce cyfrowej: ciągłość i zmiana*, Katowice, 2017, https://www.sbc.org.pl/Content/307436/doktorat3934_Krystyna_Kwapisiewicz-Hudzik.pdf [dostęp: 2021-04-30]. — [Praca doktorska; Uniwersytet Śląski].
9. Thiele Katja, Klagge Brita, *Öffentliche Bibliotheken als dritte Orte und Bildungsgerechtigkeit in Zeiten von Covid-19*, "Bibliothek: Forschung und Praxis", 2020, Vol. 44, iss. 3, <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/bfp-2020-2023/html> [dostęp: 2021-04-30].

University libraries in Germany during the pandemic

Abstract: In spring 2021, a year has passed since the beginning of the pandemic, during which university libraries have been closed or their functioning was significantly reduced a number of times. The article presents the recommendations of authorities from individual federal states, the recommendations of the German Librarians' Association (Deutscher Bibliotheksverband), the United Services Trade Union (Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft), the Minister of State for Culture and Media, as well as regulations of the Ministry of Science, Research, and Culture concerning the functioning of libraries and the work of librarians. The manner of ensuring safe operation of German university libraries during the pandemic has also been examined. Wanting to help readers access the collected works, libraries quickly launched a digitization service on demand as well as online training, podcasts, and instructional videos for users. Describing the activities of libraries, the authors focus on spring 2021, because both in Germany, just like in Poland, we were experiencing the third wave of COVID-19. The article has been created basing on an analysis of documents and materials posted on the websites of individual libraries. **Keywords:** German university libraries, library work organization.